

plný náznaků, neurčitostí, „chození stále dokola kolem problému“. Styl je pro pochopení myšlenky stejně důležitý jako ostatní aspekty komunikace.

Osobní dojmy spojené s nějakým člověkem jsou často ovlivněny stylem jeho řeči. Když o někom řekneme, že je odměřený a formální, tak tento náš dojem pravděpodobně vznikl z toho, jak onen člověk mluví (případně jaké jsou jeho neverbální projevy). Styl může výrazně ovlivnit mínění lidí o nás samotných.

Mezi přáteli je obvykle používán styl řeči spíše neformální, nenucený. Pokud student mluví s profesorem, hlídá si určitou míru kultivovanosti ve stylu mluvení. Styl je hodně ovlivněn postavením člověka ve společnosti.

Otázka, která se v této souvislosti vynořuje, zní: Měli bychom vždy mluvit tak, jak se to od nás očekává? Samozřejmě ne vždy, neboť tím můžeme podporovat určité formy diskriminace. Je možno to doložit na příkladu odlišné formy komunikování žen a mužů.

Styl řeči žen odráží jejich stále ještě submisivní postavení ve společnosti, i když už ne v takové podobě jako v předcházející generaci. Muži užívají spíše jazyka příkazů, nařizování, sebeprosazující způsobu komunikování.

Ženy používají více jazyka expresivního, popisného, pocitového, používají jemnějších slov (roztomilý, úchvatný, rozkošný, tedy slova, která jsou vzácně slyšet z úst mužů). Ženy vystupují korektněji, méně hovoří slangem, méně užívají vulgárních slov (to jsou závěry ze statistických šetření). Ženy snadněji obohacují své logické myšlení emocionálními komponentami.

Proč ženy takto mluví? Je to proto, že k tomu jsou vedeny výchovou už od nejútlejšího dětství.

Pokud se ale žena nachází ve stejném postavení jako muž, přebírá způsoby vyjadřování mužů, přebírá často i jejich způsoby chování. Je to určitá snaha po identifikaci s mužskou rolí, jinak by mohla být považována za slabou a nedůvěryhodnou.

Dialekt je jazyk užívaný v určitém regionu, určitou komunitou, která je do určité míry izolována. Dialekt se vyznačuje určitou jedinečnou strukturou gramatiky, určitými způsoby vyslovování slov a specifickým způsobem mluvení. Dialekt je možno označit za nestandardní formu jazyka.

Známe dialekt chodský, horácký, valašský, slovácký, pražský, „brněnský hantec“, hanácký (Hanák, velké panák, ztěžka vekraçoje; jedno noho drohó kpředo postrkoje – Etnografický epigram K. H. Borovského z knihy *Básnické dílo*, 1962), mohou to být dialekty různých etnických skupin, imigrantů, kteří si takto oživují domovské kořeny a navzájem se v tom podporují. Víme, že některá etnika jsou schopna udržovat si určité ritualizované prvky po jeden nebo dva tisíce let mimo svůj původní domov.

Etnické skupiny ve svém prostředí používají svůj dialekt běžně. Ale jakmile se dostávají do prostředí jiného, jejich dialekt vyvolává pozornost ostatních lidí. Mají mluvit standardní češtinou, když něco žádají na úřadech, může jim někdo vyčítat, že třeba vyplňují formuláře svým dialektem? Může být dialekt považován za méněcenný? Určitě ne, ale používání dialektu například snižuje šanci na získání zaměstnání.

V Kanadě byla provedena studie (v anglickém teritoriu), ve které šlo o porovnávání šancí na získání zaměstnání uchazečů z anglického teritoria a francouzského teritoria. Anglicky mluvící Kanadané byli požádáni, aby srovnali Kanadány hovořící anglicky s francouzským akcentem a Kanadány hovořící anglicky bez francouzského akcentu. I když obsah rozhovoru byl v obou případech identický, Anglokanadané byli považováni za důvěryhodnější a kvalifikovanější než Frankokanadané (S. Hybels, 1989).

Je celá řada lidí, jimž nedělá problém mluvit v jednom prostředí dialektem a tam, kde je to potřeba, mluvit standardním spisovným jazykem.

6.2 PARALINGVISTICKÉ ASPEKTY VERBÁLNÍHO PROJEVU

V běžné konverzaci nemusí být nahlas zdůrazňováno, co si myslí řečník sám o sobě, o poslouchajících a co si myslí o vztahu mezi poslouchajícími a sebou. Může se tam projevit posuzování, kontrolování, manipulování, lhstojnost, nadřazenost, otevřeně očekávání. Může být pouze naznačováno akcentem, svrchním tónem řeči nebo neverbálními chováními.

Paralingvistika je dotváření denotačního významu jazyka konotativními prvky, svrchními tóny řeči, tím, co řečník zesiluje nebo zeslabuje, zpochybňuje nebo potvrzuje v obsahu projevu, dává najevo postoj, zaujetí, vřelost, sympatii, zlobu.

Zdaleka nebývá využívána v takové míře, jaké jsou její možnosti. Dobrý řečník je dobrý především díky paralingvistickým prvkům, které uplatňuje ve svém projevu. Prostřednictvím paralingvistiky si můžeme upřesňovat úsudek (je potřeba brát tyto signály obezřetně, nemusí úplně odpovídat tomu, co platí všeobecně) o řečníkovi (o jeho věku, osobnosti, o jeho emocioním stavu), o prezentaci zprávy (kompetentnost, entuziasmus), o tom, jak by zpráva měla být přijata (s respektem, rozvážně).

Ve větě můžeme klást důraz na různá slova, což může měnit její chápání:
„Zúčastnil ses v pondělí pracovní poradě?“ (V otázce je citit podezření, že ne.)
„Zúčastnil ses v pondělí pracovní poradě?“ (Ujištění o správném termínu.)

„Zúčastnil ses v pondělí pracovní poradě?“ (Ujištění o správném místě, kde měla dotazovaná osoba být.)

Prvků, které takto mohou působit, je celá řada.

6.2.1 HLASITOST VERBÁLNÍHO PROJEVU

Můžeme mluvit hlasitě, středně hlasitě nebo tiše. Intenzita projevu určuje, zda je projev pro poslouchajícího příjemný nebo nepříjemný. Ale také může napovídat něco o tom, jak silně je mluvčí zaujat věcí, o níž mluví, nebo jak silně chce zapůsobit na poslouchajícího, přilákat jeho pozornost, když není koncentrován. Doporučuje se při komunikování, zejména při delším projevu, hlasitost obměňovat, zabránit tak možnému projevu monotónnosti, který působí tlumivě. Tichá řeč bývá často projevem nesmělosti, stydlivosti, ale někdy i rozhodnost a důraz může být proklamován tichým, pomalým a důrazným projevem za pomoci výraznějších neverbálních signálů. Hlasitá řeč může znamenat vitalitu, sebevědomí, ale také přátelskost a uvolněnost, nebo špatně sebeovládání.

6.2.2 VÝŠKA TÓNU ŘEČI

Každý z nás má odlišnou výšku hlasu, ale nejenom výšku, ale i zabarvení hlasu, díky součtu kmitočtů (čistý, ostrý tón hlasu, nebo sametový hlas, dunivý hlas, „nakřaplý“ hlas, skuhravý, chraptivý...). To vše ovlivňuje, jak je vnímána zpráva od mluvčího. Je prokázáno, že přesvědčivěji a důvěryhodněji působí hlas hlubší než vyšší.